

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİKOLojİ ANABİLİM DALI

DİLSİZ KAVALDA DİŞ İLE ÇALIM TEKNİĞİ
-GÜNEYDOĞU ANADOLU VE DOĞU ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEKLEMİ-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emre ALTÜRK

Niğde
Ocak, 2022

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DİLSİZ KAVALDA DİŞ İLE ÇALIM TEKNİĞİ
-GÜNEYDOĞU ANADOLU VE DOĞU ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEKLEMİ-

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emre ALTÜRK

Danışman : Prof. Dr. Feyzan GÖHER
Üye : Doç. Dr. Burcu ÖZER KILIÇ
Üye : Dr. Öğretim Üyesi: Fulya SOYLU BAĞÇECİ

Niğde
Ocak, 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘Dilsiz Kavalda Diş ile Çalım Tekniği - Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi Örnekleme-’ başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Emre ALTÜRK

ÖN SÖZ

Türk halk müziği nefesli çalgılarından olan dilsiz kavalın Orta Asya'dan, Anadolu topraklarına göç sırasında Anadolu insanının ayrılmaz bir parçası olduğu ve yüzyıllardır kullanıldığı bilinmektedir. Farklı materyallerden yapılabilen, farklı biçimleri olan ve farklı çalım teknikleri ile icra edilebilen kavallar üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışma dilsiz kavalı dış ile çalım tekniği açısından ele alması bakımından ilk olma özelliği taşımaktadır.

Tez çalışmam süresince desteğini ve sabrını hiç bir şekilde esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleri ile yoluma ışık tutan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Feyzan GÖHER'e hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir şekilde esirgemeyen babam Nurettin ALTÜRK, annem Yüksel ALTÜRK ve ağabeyim Ozan ALTÜRK'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLSİZ KAVALDA DIŞ İLE ÇALIM TEKNİĞİ
-GÜNEYDOĞU ANADOLU VE DOĞU ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEKLEMİ-

ALTÜRK, Emre
Müzikoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Feyzan GÖHER
Ocak 2022, 54 sayfa

Türk Halk Müziğinin en önemli çalgılarından birisi olan kaval, yumuşak tınısı ile çok sevilen, oldukça yaygın bir enstrümandır. Hem yapıldığı malzeme hem de çalım teknikleri açısından birbirinden farklı kaval tipleri mevcuttur. Bu çalışmada dilsiz kavalın dış ile çalınmasında kullanılan teknikler ve nasıl icra edildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın “Birinci” bölümünde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıklar ve varsayımlar hakkında bilgi verilmektedir. “İkinci Bölüm”de tez çalışmasına konu olan dilsiz kavalın tarihi, ilgili literatür taraması, kaval çeşitleri, ve Orta Asya Türk kültür çevrelerinde nefesli sazlar hakkında bilgiler aktarılmaktadır. “Üçüncü Bölüm”de Araştırmanın Modeli, Çalışma Grubu, Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin Analizine dair bilgiler verilmektedir. “Dördüncü Bölüm”de kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler aktarılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde dilsiz kavalı dış tekniği ile çalan kaynak kişilerle görüşme ve bulgular yorumlanmaktadır. Görüşmeler ve gözlemler sonucunda dış ile çalım tekniğine ilişkin bulgular anlatılmaktadır. “Beşinci Bölüm”de ise araştırmaya konu olan dilsiz kavalda dış ile çalım teknikleri hakkında sonuçlar ortaya konularak çalışma amacına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği Çalgıları, Kaval, Dilsiz Kaval, Dış ile Çalım Tekniği.

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**TEETH TECHNIQUE ON RIM-BLOWN KAVAL
-SAMPLE OF SOUTHEASTERN ANATOLIA AND EASTERN ANATOLIA
REGION-**

**ALTÜRK, Emre
Institute of Social Sciences, Department of Musicology
Thesis Advisor: Prof. Dr. Feyzan GÖHER
January 2022, 54 pages**

Kaval, one of the most important instruments of Turkish Folk Music, is a very popular instrument with its soft timbre. There are different types of kaval in terms of both the material and playing techniques. In this study, it has been tried to determine the styles for playing rim-blown kaval with teeth technique and how it is performed.

In the "First" section of the study, information is given about the purpose, importance, limitations and assumptions of the research. In the "Second Chapter", information about the history of trim-blown kaval, the related literature review, the types of kaval, and wind instruments in the Central Asian Turkish cultures are presented. In the "Third Chapter", information about the model of the study, study group, data collection techniques and data analysis is given. In the "Fourth Section", the information obtained as a consequence of the interviews with the source persons is conveyed. In the "Fifth Chapter", the study presents the results about the styles of the teeth technique for rim-blown kaval.

Keywords: Turkish Folk Music Instruments, Kaval, Rim-Blown Kaval, Playing with Teeth Technique.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ.....	viii
RESİMLER LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

1.1. PROBLEM CÜMLESİ.....	2
1.2. ALT PROBLEMLER	2
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	2
1.5. SINIRLILIKLAR.....	2
1.6. VARSAYIMLAR	2

BÖLÜM 2

2. İLGİLİ ALAN YAZINI

2.1. İLGİLİ LİTERATÜR.....	3
2.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.2.1.Kavalın Tarihçesi	4
2.2.2. Kavallar	5
2.2.2.1.Dilli Kavallar	6
2.2.2.2. Dilsiz Kavallar.....	8
2.2.2.3.Orta Asya Türk Kültür Çevrelerinde Nefesli Sazlar	11

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	14
3.2. ÇALIŞMA GRUBU.....	15
3.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	15
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	15

BÖLÜM

4.BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. KAYNAK KİŞİLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER SONUCU ELDE EDİLEN BULGULAR	16
4.1.1.K.K1 (Ercan Toplu)	17
4.1.2. K.K2 (Erhan Toplu)	22
4.1.3. K.K3 (Deniz Toplu)	25
4.1.4. K.K4 (Yakup Toplu)	28
4.1.5. K.K5(Abdulmenaf Aksoy).....	31
4.1.6. K.K6 (Abdurrahman Keleş).....	35
4.1.7. K.K7 (Ahmet Koyuncu).....	39
4.1.8. Görüşme Sonuçlarının Değerlendirmesi	42
4.2. DİLSİZ KAVALDA DIŞ ÇALIM TEKNİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	43
4.2.1. Dilsiz Kavalda Diş ile Çalım Tekniği	43
4.2.2. Dilsiz Kavalda Diş ile Çalım Tekniği ve Gırtlaktan Dem Sesi Verme Tekniği	46
4.2.3. Dilsiz Kavalda Dudaktan Dem Sesi Vererek Çalma Tekniği	47
4.2.4. Çoban Tekniği ile Çalma	49

BÖLÜM 5

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR.....	51
--------------------	----

5.2. ÖNERİLER.....	52
KAYNAKÇA.....	53

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Orta Asya Türk topluluklarına ait farklı nefesli çalgıların hitap ettiği kùltürler.....	11
---	----

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Mezardan çıkarılan Avar çifte kavalı.....	4
Resim 2: Kaval Çeşitleri	5
Resim 3: Düz kesik dilli kaval ve çapraz kesik dilli kaval.....	7
Resim 4: Diatonik dilli kaval görünümü.	8
Resim 5: Kromotik dilli kaval görünümü.	8
Resim 6: Ağaç Dilsiz kaval (Emre Altürk koleksiyonu, Mehmet Çeltek ve Sinan Çelik yapımı).	9
Resim 7: Toplu ailesi ile kişisel görüşme.....	16
Resim 8: Ercan Toplu ile kişisel görüşme.....	17
Resim 9: Diş tekniğinin anlatımı.....	20
Resim 10: Çoban tekniğinin anlatımı.....	21
Resim 11: Erhan Toplu ile kişisel görüşme	22
Resim 12: Diş tekniğinin anlatımı.....	24
Resim 13: Deniz Toplu ile kişisel görüşme.	25
Resim 14: Diş tekniğinin anlatımı.....	27
Resim 15: Deniz Toplu ile kişisel görüşme.	28
Resim 16: Diş tekniğinin gösterimi.....	30
Resim 17: Abdulmenaf Aksoy ile kişisel görüşme.	31
Resim 18: Diş tekniği pozisyonlarının gösterimi.....	33
Resim 19: Kavalın dişe yerleştirilmesi ve üfleme tekniklerinin anlatımı.	34
Resim 20: Abdurrahman Keleş ile kişisel görüşme.	35
Resim 21: Abdurrahman Keleş koleksiyonuna ait çok eski tarihe dayanan ve Ermeni kaval ustası Nişo tarafından Diyarbakır'da yapılmış olan ağaç dilsiz kaval.	36
Resim 22: Diş tekniğini gösteren görsel.	37
Resim 23: Kaynak kişinin çoban tekniğini gösterimi.	38
Resim 24: Diş tekniği hakkında genel bilgiler üzerine tartışma.	39

Resim 25: Ahmet Koyuncu ile kişisel görüşme	39
Resim 26: Diş tekniğinin anlatımı.....	41
Resim 27: Çoban tekniğinin nasıl kullanıldığına ilişkin anlatım.	42
Resim 28: Diş tekniğinde üfleme ve diş kullanım teknikleri.	44
Resim 29: Diş tekniği ile dilin kullanım şekilleri.....	45
Resim 30: Dilsiz kavalın diş tekniğinde tutuş ve oturma pozisyonları.	46
Resim 31: Dudakların üfleme pozisyonunda çemberde kavradığı alan.	47
Resim 32: Dilsiz kaval üfleme tekniği.	48
Resim 33: Çoban tekniğinde parmak pozisyonları ve üfleme teknikleri.	49

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Tarihsel ve toplumsal süreç içerisinde insanoğlu faaliyetlerini ve bu faaliyetlere değer veren sembolik yapıları tasvir etmek alışkanlıklar, düşünce bütünlüğü, gelenekler, görenekler, inançlar, sanatlar, müzik, dans, edebiyat, el sanatları gibi gelecek nesillere aktarılan değerlerin tümüne kültür denilmektedir.

Türkler, tarih boyunca çalgılara büyük önem vermişlerdir. Orta Asya'dan Anadolu ve Mezopotamya'ya kadar çalgılar Türkler ile birlikte gelmiş, tarihsel süreçte yaşanan bölgenin coğrafi ve kültürel durumlarına göre fiziksel, tavrısal yani icrai özellikleri bakımından değişikliklere uğramıştır. Geleneksel Türk Müziği içerisinde çalgılar çok önemli ve değerli bir yere sahiptir. Zaman içerisinde gelişmiş ve icra teknikleri de bölgesel farklılıklar göstermiştir. Orta Asya Türk toplumlarında müzik daima günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Türk müziğinin ilk önemli temelleri ve gelişmeleri İslamiyet'ten önce Türk devletlerinde oluşmuş ve Türk askeri müziği, Türk dini müziği, Türk sanat ve halk müzikleri ortaya çıkmıştır. Müzik biçimsel bakımından ilerlemiş, yüzlerce çalgı türemiş ve görkemli orkestralar kurulmuştur (Vural,2019: 264).

Türk nefesli çalgılarının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Eski Türk devletlerinden başlayarak Osmanlı döneminde mehterde kullanılan borular, zurnalar ve çeşitli nefesli çalgılar bulunmaktadır. “Zurna Osmanlı devletinin sınırlarında başlıyor, İç Asya’da yayılıyor ve Kuzey Asya’ya kadar uzanıyordu” (Ögel, 1987: 396). Dolayısıyla nefesli çalgıların tarihi hem uzantılı hem de kültürel olarak bir eklemelere tabi olduğundan değişim göstermektedir.

Türk halk müziği alanında nefesli çalgılar kaval, zurna, mey, sipsi, balaban, genel olarak kullanılan çalgılar olarak görünmektedir. Araştırmaya konu olan kaval geleneksel Türk halk müziğinin nefesli çalgılarında önemli bir rol oynamaktadır. Anadolu’nun birçok yerinde kültürü ve bulunduğu coğrafyanın geleneğini yansıtmaları hasebiyle ezgisi tarihi dokuları kendinde barındırmaktadır. Türk dünyasında Tuva, Hakas, Başkurd başta olmak üzere Türk kültürü ve akraba topluluklarının çevrelerinde farklı kaval çalım teknikleri bulunmaktadır. “Kuray, çoğur, çoor, şoor gibi Türk kaval adları ve türleri Türk kültür katlarının yan ve ikinci derecedeki görüntüleridir” (Ögel, 1987: 463).

Bu çalışmada, Dilsiz Kavalda Diş ile Çalım Tekniği -Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi Örnekleme- incelenmiş konu ile ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

1.1. PROBLEM CÜMLESİ

Dilsiz kavalda diş ile çalım teknikleri nasıl kullanılmaktadır?

1.2. ALT PROBLEMLER

Araştırmanın problem cümlesiyle ilişkili şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1.2.1. Dilsiz kavalda diş ile çalma tekniği nedir?

1.2.2. Dilsiz kavalda diş ile çalıp gırtlaktan dem sesi vererek tekniği nedir?

1.2.3.Dilsiz kavalda dudaktan dem sesi vererek çalma tekniği nedir?

1.2.4.Dilsiz kavalda diş tekniği ile çalma ve dudak ile çalma arasında ki farklılıklar nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, dilsiz kavalda diş ile çalım tekniği hakkında bilgi vermek, bu tekniğin alt teknikleri olan, gırtlaktan dem sesi, dudaktan dem sesi ve çoban tekniği diye adlandırılan çalım teknikleri konusunda veri sunmak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ilk amacı ile bağlantılı olan diğer alt amacı ise kaynak kişilerden edinilen bilgilerin, kaval eğitmenlerine ve kaval icracılarına diş ile çalım tekniği hakkında detaylı bilgiler sunabilmek, ses çıkarma, diş ve ağız pozisyonlarını detaylı bir şekilde göstermektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma, dilsiz kavalın diş ile çalım teknikleri konusunda yapılan ilk detaylı tez çalışması olması bakımından önem taşımaktadır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, dilsiz kavalda diş ile çalım tekniği ile coğrafi olarak ise Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri ile sınırlandırılmıştır.

1.6. VARSAYIMLAR

Bu çalışmada takip edilen yöntemin yeterli ve doğru olduğu; erişilen literatür kaynaklarının yeterli olduğu; görüşme gerçekleştirilen kaynak kişilerin doğru bilgileri yansıttığı varsayımlarından hareket edilmiştir.

BÖLÜM 2

2. İLGİLİ ALAN YAZINI

2.1. İLGİLİ LİTERATÜR

Ülkemizde dilsiz kavalda diş ile çalım tekniği hakkında herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Ancak, dilsiz kavala dair farklı çalışmalar bulunmaktadır. Konuya ışık tutan kaynakların özetleri şu şekildedir;

Cihan Yurtçu, 2006 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptığı “Bir Performans Aracı Olarak Kaval ve Teknik Gelişimi” başlıklı sanatta yeterlilik tezinde, kavalın tarihsel gelişimi, teknik gelişimi, coğrafi yaygınlığı, çeşitleri ve yapısal özellikleri ve bir takım problemlere yer verilmektedir.

Kastelli, A. S, 2014 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptığı “Anadolu Geleneksel Nefesli Çalgıları ve Bu Çalgılar Üzerine Özgün Bağdalar” başlıklı sanatta yeterlilik etimolojik, yapısal ve performans analizlerine ilişkin literatür taraması, gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen bilgiler ve analizlere yer verilmektedir.

Ögel, B, 1987 yılında yazdığı “Türk Kültür Tarihine Giriş ”başlıklı kitabında Türklerin tarihi boyunca Türk ordusunun sembolü olan mehter ve kullandıkları çalgıları, Orta Asya kültür çevresinde kullanılan çalgıların yapısal özelliklerine yer verilmektedir.

Gazimihal, M.R. 2001 yılında yazdığı Türk Nefesli Çalgıları (Türk Ötkü Çalgıları) kitabında nefesli çalgıları, kavalın tanımı, tarihi, bölgesel farklılıkları, etimolojik ve yapısal özellikler hakkında temel bilgiler verilmektedir.

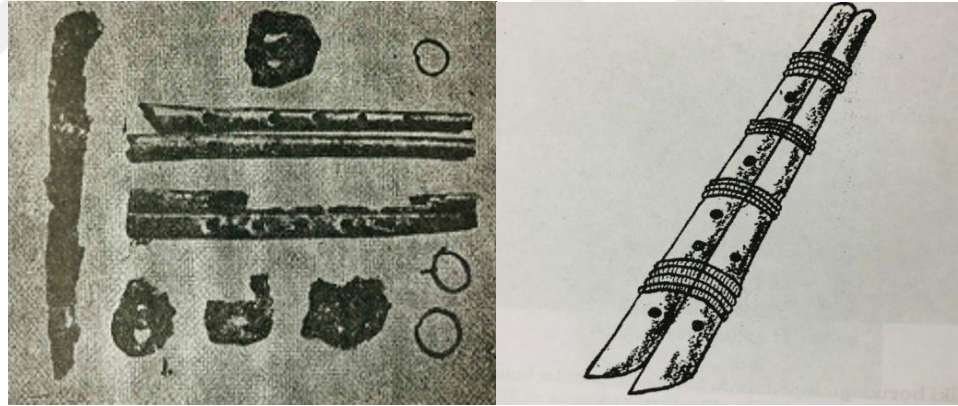
Kemal Akdemir, 2006 yılında Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yaptığı “Dört Yıllık Müzik Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarında ve Konservatuarlarda Dilsiz Çoban Kavalı Çalma Teknikleri ve Eğitim Müfredatı” başlıklı yüksek lisans tezinde, Mesleki Müzik Eğitimi veren kurumlar için kaval öğretim müfredatı oluşturmayı hedeflemektedir.

2.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.2.1. Kavalın Tarihçesi

Kaval kelimesi Türkçede boşluk, içi delik anlamına gelen "kav" manasına gelmektedir (Gazimihal, 2001: 39). Kavalın nasıl ortaya çıktığı ve ilk kimin icat ettiği hakkında net bir bilgi yoktur. İnsanoğlunun ilk nefesli, üflemeli çalgılarından biridir. Kavalın tarihsel zaman içerisinde hangi formda olduğuna ışık tutacak bilgiler, kazılarda bulunan kavalların detaylı olarak incelenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Karakoç, 2009: 42).

Macaristan'ın Zelnak kentinin Jánosid bölgesinde 1933 yılında yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan bir 'kurgan' (mezar) bulunmaktadır. Bir Türk çobanına ait turna kemiğinden yapılan çift kaval 'ötkeçin' bulunmuştur. (Gazimihal, 2001: 31). Macar Denes Van Bartha, kavimler göçüne ait olduğu düşünülen bu üflemeli çalgıyı birçok nefesli çalgı türüyle karşılaştırarak bu örneklerin yayılma noktalarının Türklerin Ural ve Altay arasındaki en eski uygarlık ürünü olduğunu da doğrulamaktadır (Karakoç, 2019: 47).

Resim 1:Mezardan çıkarılan Avar çift kavalı.

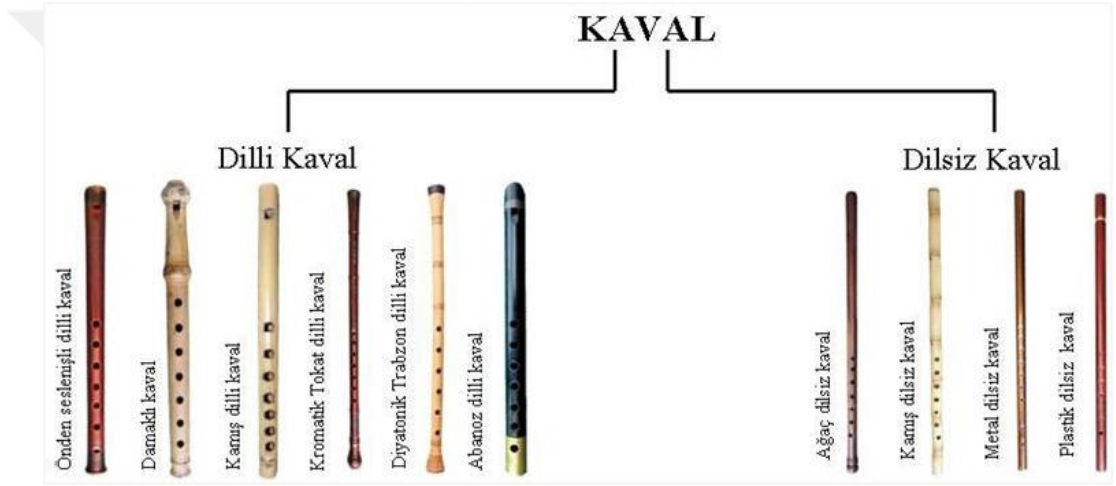
Kaynak: Gazimihal,2001: 30-33.

Kaval kelimesi, üfleme tarzı, perde yapısı gibi temel özellikler ve farklılıkları olan birden fazla dilli ve dilsiz nefesli üflemeli grubun genel adıdır. Kamış ağızlığı olmasına rağmen “Çifte kaval” bir istisnadır. Kaval ailesi içerisinde değerlendirilmeli ve kabul edilmelidir. Halk arasında “Kaval” olarak anılmaktadır (Yurtçu, 2006: 8). İlk zamanlarda kartal, turna gibi kuşların kanat kemiklerinden yapılanlara Ötkeçin, tek kemikten yapılanlara ise bugün Çığırta denilmektedir (Emnalar, 1998:83).

Doğal olarak, kavallar doğada kolayca bulunabilen içi boş kamışlardan yapılırdı, ancak ahşap, metal hayvanların boynuzlarından ve kemiklerinden de yararlanılmıştır (Tekşahin, 2011: 4).

Kaval sözcüğü Anadolu Türkçesinde bütün çobandüdüklerini veya kavallarını kapsadığı için müzikal kavramlar dışında kaval veya kamış benzeri içi boş bir nesneler için kullanılır. Kaval sözcüğü ayrıca tek boşluklu ve içi boş silindirik nesneleri de belirtmektedir. “Kavlamak”, “kavlak”, “kovlik”, “kovuk”, “kavak”, “kavuk”, “kabuk”, “çakmak kavı” ve benzeri sözcüklerinin hepsinin ortak kökten türediğini ifade etmek mümkündür (Yurtçu, 2006:7).

2.2.2. Kavallar

Resim 2:Kaval Çeşitleri

Kaynak: Kastelli, 2014:4.

Kaval ailesi enstrümanları kendi arasında iki temel gruba ayrılmaktadır. Bu gruplarda kendi içerisinde kavalın ağız yapısına ve kavalın perde yapısına göre alt bölümlere ayrılmaktadır

Birinci sınıflandırma şekli kavalın ağız yapısına göre dir:

1.Dilli kavallar

- a) Diyatonik dilli kavallar (Çobandüdükleri, Dilli düdükler, Dilli kavallar)
- b) Kromatik dilli kavallar (Dilli çoban kavalları)

2. Dilsiz kavallar

- a) Diyatonik dilsiz kavallar (Çığırma vb.)

b) Kromatik dilsiz kavallar (Dilsiz çoban kavalları)

İkinci sınıflandırma ekli ise kavalın perde yapısına göre yapılmaktadır:

1. Kromatik perde yapılı kavallar

a) Dilsiz çoban kavalları (Dilsiz kaval)

b) Dilli çoban kavalı

2. Diyatonic perde yapılı kavallar

a) Diyatonic Dilsiz kaval, Çığırma

b) Dilli kaval, Dilli düdük, Çobandüdüğü (Yurtçu, 2006: 39).

Konuya farklı şekillerde yaklaşmak, ses ve fiziksel özelliklerini belirtmek için kaval ailesini ilk tasnifine göre ele alacağız.

2.2.2.1. Dilli Kavallar

Halk arasında dilli kaval yerine dilli düdük, çobandüdüğü kullanılmaktadır. Bu isimlerin kullanımı bölgeden bölgeye değişmektedir. Dil Kelimesi “Türkçede gövdesi kamıştan düdüğe ‘dilli düdük’ düdük denilmesi eskidir” (Gazimihal, 2001: 37).

“Bu tip kavalların dil yapısı, kavalın tepesinden içeriye yerleştirilen, bir tarafı hava üfleme kanalı olacak şekilde 1-2 mm yontularak düzleştirilmiş bir tahta silindir tıkaç, iç damak ya da mil ve bu tıkaçın hava kanalı tarafında, kavalın gövdesi üzerine açılmış hava penceresinden oluşmaktadır” (Tarlabaşı, 1991’den Aktaran Yurtçu, 2006:40). Genel olarak boyları 30-90 cm arasında değişmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hava penceresinin önünde dilin üstte olduğu çapraz kesim dil şekli (blok flüt benzeri) yaygındır. Diğer bölgelerde, düz kesim dil şekli yaygındır. Hava penceresi kaval gövdesinin arkasında ve dil arkadadır (Yurtçu, 2006:40).

Resim 3: Düz kesik dilli kaval ve çapraz kesik dilli kaval.

Kaynak: Kastelli, 2014: 16-20

Diyatonik ve kromatik kavallar dilli olmasına rağmen üfleme teknikleri ve dil yapısına bağlı olarak farklı ses özelliklerine sahiptirler. Dilli kavalın her türlü pekçok ağaç türünde yapılabilse de bu kavalların yapımında en çok tercih edilen ve verimli olan türler şunlardır: “...erik, şimşir, kayısı, armut, meşe, gürgen ve bazen de abanoz ağaçları göze çarpmaktadır. Erik ve abanoz ağacından dilli kavallar makbuldür” (Paksoy ve Akyıldız, 2020: 41).

Diyatonik Dilli Kaval: Dilli kaval, çobandüdüğü, dilli düdük, gibi farklı isimlerle bilinir. Bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Uzunlukları 30-40 cm arasında değişmektedir. Ön yüzeyde 6 veya 7, arka yüzeyde 1 delik vardır. Ses genişliği 2 ya da 2.5 oktav aralığındadır. Ağaç tercihleri bölgenin coğrafi özelliklerine göre yapılırsa da çoğunlukla erik ağacı tercih edilir (Yurtçu, 2006:41). Genellikle Karadeniz bölgesinde çalınmaktadır. Trabzon’da eskiden yaşayan Rumlar tarafında bu tür kavallara “şulavri” adı verildiği söylenmektedir (Gazimihal, 2001: 39).

Diyatonik dilli kavallar şimşir ve kiraz ağacından yapılmaktadır. Üst kısmı kesik olup, sesin çıkmasını sağlayan şimşir ağacından dil mevcuttur. Ses penceresinin en üst kısmına dokunularak alt dudağın bir kısmı üflenir. Şimşir Ağacının doğası gereği kavallar yapıldıktan bir zaman sonra belirgin eğrilik görülür (Kastelli, 2014:21).

Resim 4: Diyatonik dilli kaval görünümü.

Kaynak: Kastelli, 2014:21.

Kromatik Dilli Kavallar: Kromatik dilli kavalların iç çapları, 14-18 mm. büyüklüklerine göre değişmektedir. Kaval Erik, kaysı ya da ceviz, şimşir gibi sert ağaçlardan üretilmektedir (Kastelli, 2014: 19). Uzunlukları 60- 90 cm. arasındadır. Önde 7 delik, arka yüzeyde 1 delik olmakla beraber 8 ses deliği mevcuttur. Ses Aralığı 2,5-3 oktavdır. Kavalın yapımında ses perdelerinin ayarlanmasına (akort yapma) yardımcı olmak için kaval altındaki rezonans delikleri bulunmaktadır. Bu tür dilli kavallar çoğunlukla Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Erikbelen köyünde kaval ustaları tarafından üretilmektedir (Yurtçu, 2006: 42).

Önden görünen yüzeyi

Arkadan görünen yüzeyi

Resim 5: Kromatik dilli kaval görünümü.

Kaynak: Kastelli, 2014: 19.

2.2.2.2. Dilsiz Kavallar

Kaval, tarihi gelişim sürecinde birçok farklılıklar göstermiştir. İlk çağlarda üzerinde delik bulunmayan borularda daha sonra farklı seslere ihtiyaç duyulması

nedeniyle delik sayısı zamanla artarak bugünkü görünümüne ulaşmıştır (Karakoç, 2019:51).

Dilsiz kaval, hava akışına izin veren içi boş, açık uçlu, silindirik bir enstrümandır. Ön yüzünde 7 arka yüzünde 1 olmak üzere toplam 8 delik vardır. Yapımında kullanılan malzemeler çeşitlilik gösterse de yaygın olarak ağaç kullanılmaktadır. Erik ağacı ve kaysı en çok tercih edilenidir. Coğrafyaya, iklime göre ayrıca armut, şimşir ve nadiren çam gibi ağaç türlerinden üretilmektedir. Yapım aşamasında ağaçların yanı sıra kamış, alüminyum, pirinç ve plastik malzemeler de kullanılmaktadır (Yurtçu, 2006:43).

Resim 6: Ağaç Dilsiz kaval (Emre Altürk koleksiyonu, Mehmet Çeltak ve Sinan Çelik yapımı).

Kaval icracıları genellikle ağaç dilsiz kavalları tercih etmektedirler. Hem kavalın sesi daha narin hem de daha hüznü ve duygusaldır.

“En iyi çoban kavalı Erik ağacı ve Diken Ardıcından olur. Yaşlı ve özlü ağacın, gövde kısmından yapılır. Ağacın düz damarlı olmasına dikkat edilir. Kaval yapılmak için kesilen 75 -80 cm. uzunluğundaki yaş ağaç gövdesi önce ortadan dörde bölünerek özü çıkarılmış olur. Daha sonra ağaçlar güneş görmeyen kapalı bir yerde kurumaya bırakılarak en az bir yıl bekletilir. Kurumuş olan ağacın iç çapı yapılmak istenilen Kaval’ın karar sesine göre 14-15-16-17-18-19 mm çaplarında delinir. Delinen ağaçlar tornada boru şekline getirilir, daha sonra uç kısmına daha güzel ses versin diye kemik, boynuz, abanoz gibi sert malzemedan parça eklenerek ağızlık yapılır. Uç kısmından ölçü alınarak aşağıya doğru perde delik yerleri işaretlenir, ince uçlu matkapla delindikten sonra ateşte kızdırılmış demir çubuk yardımıyla aşağı ve yukarı kaydırmak suretiyle delinir. Kavalı en alt deliğinden sonraki kısım biraz uzun bırakılır. Cin deliği adı verilen delikler delinerek en alt

perdenin ses akordu yapılır. İçi ve dışı tamamen yağlandıktan sonra çalmaya hazır hale gelir” (Bedel, 2005: 6).

Kaval, Anadolu insanı için çok değerli bir çalgıdır. Kaval çalan kişi için çok değerli ve ayrılmaz bir bütündür. Koyun otlatan bir çobanın kavalı onun arkadaşı, yoldaşı olarak kabul edilir. Çobanlar kavallarını taşımak ve dış etkenlerden korumak için bir kap bulundururlar (Kastelli, 2014:8).

“Kap: Çorap gibi tek iğne ile örülen, içi boş üstüvane gibi bir örgüdür. Bu örgünün içine maktan tulanî ikiye bölünmüş bir ağaç hazırlanır ve bunun da içi kavalı alabilecek gibi müdevver oyularak örgü kabı içine yerleştirilir. Şimdi kap, içindeki odun yardımıyla gergin ve muntazam bir kaval muhafazası sağlanmış olur. Kabın bir ucuna bir ip bağlanır: bu ipi BAĞASKI denir. Askı veya bağın vazifesi kavalı omuzda silah gibi omuzda taşımaktır. Kabın boyu çıbık ve kavalın boyundan büyükçe olur” (Gazimihal, 2001: 8).

“Çıbık: Eski zamanlarda kullanılan tek tüfek harbisine benzeyen çıbığın delinmiş ucuna beş altı santim uzunluğunda küçük bir demet keçi kılı geçirilir ve bağlanır. Bu kıl demeti tereyağı ile yağlanır. Çıbık vasıtası ile kavalın içi sık sık yağlanır, temizlenir ve kaval çalınmadığı zaman çıbık kavalın içinde durur” (Gazimihal, 2001: 8).

Diyatonik Dilsiz Kavallar: Diyatonik kavallar “kamuş kavalı”, “çam kavalı”, “kaval düdüğü”, “tat düdüğü”, “çırırtma” ya da “çığırtma” gibi farklı isimlerde anılmaktadır ve bu kavalların uzunlukları 28-40 cm arasında değişiklik göstermektedir (Ancak bir dilsiz kaval türü olan diyatonik kavalların Aziziye- Burdur bölgesinde düdük adlandırıldığı belirlenmiştir (Yurtçu, 2006: 44).

Kromatik Dilsiz Kavallar: Anadolu’da dilsiz kaval Hemen hemen her bölgede çalınmaktadır. Halk arasında “kaval” adının çağrıştırdığı kaval türü, aslında kromatik perdeli dilsiz kavallardır. Bu kavallar dilsiz kaval ve çoban kavalı isimlerle de bilinmektedir. Ön yüzünde 7 arka yüzünde ise 1 olmak üzere toplamda 8 delik bulunmaktadır. Kavalın alt deliğinden sonraki kısım biraz daha uzun bırakılır. Cin deliği denilen delikler açılır ve en alt perdenin sesi akort edilir. Dilsiz kavalların boylar 50 ile 90 cm arasında farklılık göstermektedir. Fakat genel olarak ortalama 70-

80 cm'dir. Dilsiz kavalın ses aralığı çalan kişiye ve kavalın kalitesine göre 3 oktava kadar genişlemektedir (Yurtçu, 2006: 45).

2.2.2.3. Orta Asya Türk Kültür Çevrelerinde Nefesli Sazlar

Orta Asya Türk topluluklarında nefesli çalgılar birçok farklı isimlerle anılmaktadır.

Tablo 1. Orta Asya Türk topluluklarına ait farklı nefesli çalgıların hitap ettiği kültürler.

Kullanıldığı Ülke-Bölge	Dilli Kavallar		Dilsiz Kavallar	
	Diyatonik	Kromatik	Diyatonik	Kromatik
Türkiye	Dilli Kaval	Kaval	Kaval	Kaval
	Dilli Düdük	Dilli Çoban Kavalı	Kaval Düdüğü	Dilsiz Kaval
	Çoban Düdüğü	Üç Parçalı Kaval	Çırtma/Çığırma	Dilsiz Çoban Kavalı
	Düdük		Kamış Kavalı	Kınlı Kaval
	Damaklı Kaval		Çam Kavalı	Bekar Kavalı
	Talebe Düdüğü		Tat Düdüğü	Cura Kaval
	Cin Düdük		Düdük	
	Karabaş Düdük			
	Ada Düdüğü			
	Çifte			
	Çifte Kaval			
Türkmenistan	Dilli Tüytük			Kargı Düdük
	Kamşak			
	Goşo Dilli Tüytük			Kargı Düdük
Kazakistan				Sıbzgı
Kırgızistan			Çoor	
			Sarbay- Nay	
Özbekistan			Kuray	
Azerbaycan	Tütek			Ney
				Yan tüteyi
				Çoban tüteği
				Şümşad
Altay Türk				Şogur
Tuva Türk				Şoor
Başkırdistan			Kuray	

Kaynak: Yurtçu, 2006:163.

Türkmenistan- Kargı Düdük

Türkmenistan'da Kargı “kamış” anlamına gelmektedir. Kargı düdükler açıkgağızlı kavallardır. Bu kavallarda 6 delik bulunmaktadır ve uzunlukları 75-80 cm arasındadır. Ses genişliği 2.5 oktavdır. Diyatonik kavallardır. Türkmenler kendi aralarında kaval atışmaları ve yarışmaları düzenlerdi (Ögel, 1987: 447).

Kazakistan- Sıbızgı

Sıbızgı, sipsi kelimesinin Anadolu'daki karşılığıdır. Kazakların kavallarına sıbızgı denilmektedir. Bu kavallar ağızlıklı ya da ağızlıksızdır. Şemsiye'ye benzer bozkır bitkilerinin saplarından yapılmaktadır. Sıbızgı kavallarında 4-5 delik bulunmaktadır. Ses genişliği 2 oktav, boyları ise 80 cm uzunluğundadır (Ögel,1987: 447).

Kırgızistan – Çoor Çögür

Kırgızistan'da “çoor” yani çögür olarak bilinen kavallar diyatonik enstrümanlardır. Kavallar genellikle kamıştan yapılmaktadır. 4 delikli ve 50 cm uzunluktadır.

Sarbas-nây: Bu çalgının tekniği, çoor çalma tekniği ile aynıdır. 5 delikli ve 60 cm uzunluğundadır (Ögel, 1987: 449).

Özbekistan - Nay- Ney

Özbekistan Nay - Neyleri 6 veya 7 delikten oluşur. 45-52 cm uzunluğundadırlar. Bazen bu aletlerin başına bir ağızlık yerleştirilir (Verkov, 1963'dan aktaran Ögel, 1987:457).

Azerbaycan – Tütek

Azerbaycan tütekleri (düdük) ağaç ya da kamıştan yapılır ve diyatonik bir sazdır. Uzunlukları 24-25 cm ve 7 deliği bulunmaktadır (Verkov, 1963'dan aktaran Ögel,1987:457-458).

Altay Türkleri – Şogur

Altay kavallarına şogur denilmektedir. Bu kavallar bölgede bulunan bir çeşit içi boş ve cilalı bitkiden yapılmaktadır. Boyları 70-80 cm uzunluğundadır (Verkov, 1963'dan Aktaran Ögel, 1987:459).

Abırğa- Av borusu

Abırğa "av borusu" çam veya sedir ağacından yapılır. Dişi geyik olarak bilinen maralın seslerini taklit ederek kendilerine çağırırlar. Boruların boyları 60-70 cm uzunluğundadır (Verkov, 1963'dan Aktaran Ögel, 1987:459).

Tuva Türkleri - Şoor

Şoor deniden kavala Tuva Türklerinde rastlanmaktadır. Bu kavallar Tuva bölgesinde bulunan bir çeşit kamıştan yapılıdır. İç kısmın çok kaygan ve parlak olmasına özen gösterilmektedir. Bazen kavalların başına bir ağızlık takılır. 4 delikten ve 75 cm uzunluğundan oluşmaktadır (Verkov, 1963'dan Aktaran Ögel, 1987:459).

Hakas Türkleri – Pırgı

Pırgı, Altay Türklerinde Abırgı adı verilen düdük, Türk kültür çevrelerinde ise Şogur adlı kaval ile benzerlik göstermektedir. Bir tür konik olan düdük 50-60 cm uzunluğundadır (Ögel, 1987:460).

Başkurd Türkleri – Kuray

Kuray, boğumlu kamışlardan yapılan ünlü ve milli Türk kavalıdır. Adını kovuk, boşluk ya da kuuray denilen kamışlardan almaktadır. 5 deliği vardır. Uzunluğu 45 – 100 cm arasındadır. Diatonik bir çalgıdır. Türk kavallarının en uzun çalgılarından biridir (Ögel, 1987:460).

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma dilsiz kavalda dış ile çalım tekniklerini tespit etmek üzere yapılmış nitel bir çalışmadır. Betimsel bir araştırma yöntemi olan kaynak tarama yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemi “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 41).

Betimsel araştırma yönteminde yaşayanların ve yaşananların ne olduğunun tasvir edilerek açıklanması ve ortaya konulması amaçlanmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2019: 48). Bu kapsamda betimsel analize yer verilen çalışmalarda görüşülen veya gözlenen kaynak kişilerin görüşlerini dikkat çekici bir şekilde belirtmek için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmektedir. Böylelikle elde edilen verilerin sistemli bir şekilde düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyucuya sunulması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış sorularla gerçekleştirilen görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacının “...hem görüşme rehberi doğrultusunda ilerlemesine hem de ihtiyaç duyulduğunda derinlemesine gidebilmesine...” (Gürbüz ve Şahin, 2018: 184) imkân veren yarı yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı sormayı planladığı soruları listeler ve anahtar sorular hazırlar (Sayım 2021 107). Kaynak kişilerin bazı durumlarda araştırmacı tarafından sorulan sorular üzerinde kısmen düzenleme veya düzeltme hakkı vardır (Sönmez ve Alacapınar, 2019: 187). Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin tercih edilmesinin temel sebebi, dilsiz kavalı dış ile çalım tekniklerinin sınırlı sayıda kişi tarafından kullanılıyor olması ve kullanılan teknik hakkında detaylı anlatıma ihtiyaç duyulmasıdır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmada araştırma yapılan bölgede konuya hâkim kılavuz kişilerin yönlendirmesi ile tespit edilen yedi kaynak kişiye yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı sorular uygulanmıştır. Çalışma grubu 7 kişiden oluşmaktadır.

3.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Araştırma için gerekli olan verilerin toplanmasında birden fazla veri toplama tekniği kullanılmıştır. Araştırma konusuna kaynaklık edebilecek (tez, makale, kitap) taranması ve dilsiz kavalı dış ile çalan kaynak kişilerle görüşmeler yoluyla elde edilmiştir.

Çalışmada kullanılan soru formu, araştırma için gerekli olacak şekilde hazırlandıktan sonra uzman görüşüne başvurularak son haline getirilmiştir. Çalışma, farklı illerde bulunan ve dilsiz kavalda dış tekniği kullanan 7 kişiyle birebir mülakat şeklinde gerçekleştirilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada ulaşılan veriler ışığında ve dış tekniğini icra eden kaynak kişiler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Konuya ilişkin tutulan notlar ve elde edilen veriler; videolar, fotoğraflar, görüşmeler ve analizlerin yanı sıra literatür taraması yapılarak elde edilen bilgiler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak Muş, Diyarbakır, Şanlıurfa illerinde dilsiz kavalı diş tekniği ile çalan kaynak kişilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen verilere yer verilmiştir. Araştırma kapsamında 7 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Daha sonra dilsiz kavalda diş ile çalma tekniğine dair kaynak kişilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. KAYNAK KİŞİLER İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER SONUCU ELDE EDİLEN BULGULAR

Resim 7: Toplu ailesi ile kişisel görüşme.

Bir ailenin 4 ayrı ferdi olan kaynak kişiler kaval geleneğini aile mesleği olarak görmektedir. Kaynak kişilerin yaş Aralığı 27 ile 42 arasındadır. Kavalı bir enstrümandan çok yaşamsal deneyimlerini tarihlerini, gelenek ve kültürleri yansıtan bir araç olarak görmektedirler. Kavalın sırasıyla Ercan'ın kardeşi Erhan'a Erhan'ın ise yeğeni olan Deniz ve ardından Deniz'in ise kardeşi Yakup'a öğretmesiyle kavalın diş tekniği ile çalma geleneğini kültürel bir aktarım olarak kullanmalarına ön ayak olmuştur. Söz konusu kaynak kişilerle 11.09.2021 Muş merkezde görüşme sağlanmış olup bahse konu olan diş çalım tekniğiyle ilgili bilgiler sunulmuştur.

4.1.1. K.K1 (Ercan Toplu)

Resim 8:Ercan Toplu ile kişisel görüşme.

K.K1: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Adım Ercan TOPLU. 1979 yılında Muş Merkez Sağlık Köyü'nde doğdum. İlkokulun yarısını Sağlık Köyü'nde, diğer yarısını ve ortaokulu Muş Merkez'de, liseyi İzmir'de okudum. Ardından Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi fizik bölümünden mezun oldum. Özel bir okulda fizik öğretmeniyim. İlkokul yıllarımdan beri müzik her zaman hayatımın ayrılmaz bir parçası oldu.

K.K1: Kaval enstrümanına nasıl başladığı soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çalmayı ilk olarak dedemden gördüm. Dedemden etkilenen ağabeylerim de kaval çalmayı öğrendiler. Ben de hem dedemden hem de ağabeylerimden etkilenerek kaval çalmaya başladım. Ailemizde çocuklar sırayla çobanlık yapardı. Ben okula başladıktan sonra çobanlık yapmak benden küçük kardeşlerime geçti. Kardeşlerim de bu şekilde kaval çalmaya başladılar.

Çocukluk yıllarında kavalı kendimiz yapardık. Demirden veya elektrik hortumundan bir parça keser, kaval şekli vererek çalmaya çalışırdık. Turan Ağabeyim

ceviz ağacından el yapımı kavallar yapardı. Daha sonra kaval çalmayı bıraktı. Onunla en son bir araya geldiğimizde, bir kaval yapmıştı. Fakat yaptığı kaval eski yaptığı kavallar kadar iyi değildi.

K.K1: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını dış tekniği ile icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Ailemizde biz 4 kardeş olarak dış tekniği ile kaval çalıyoruz. Yaşadığımız bölgede de herkes bizi bu özelliğimiz ile tanır. Daha sonra iki ağabeyim kaval çalmayı bıraktı. Lakin ben daha da ilerlettim. Çünkü kaval çalmak benim geçim kaynağım oldu. İlkokulda bir ağabeyin el yapımı orijinal eski bir kavalı vardı. Ben o kavalı kendisinden alı, karşılığında bir şeyler vereceğimi söyledim. Bu şekilde kavalımı almaya ikna ederdim. O da kavalı verir ve “bak kavalımı kırmayasın” diye tembihlerdi. Kavalı alır düğünlerde kaval çalarak harçlığımı çıkarırdım. Bu şekilde devam ederken kendimi sürekli düğünlerde kaval çalarken buldum. Üniversiteden mezun olana kadar yaz tatillerinde düğünlerde kaval çalarak para kazanırdım. Kazandığım para ile okul masraflarını çıkarırdım. Daha sonra kardeşim ve yeğenlerim de kaval çalmayı öğrendiler. Boynuz kulağı geçer misali dış tekniği ile çok güzel kaval çalmaya başladılar. Hepsi şu an benden iyi kaval çalmaktadırlar.

Ailemizde dış tekniği ile kaval çalma geleneğini devam ettirmektedir. Benim küçük çocuklarım da ben kaval çalarken etkilenip beni taklit ediyorlar.

K.K1: Yanında yetiştiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kavalı ben çok küçükken dedemin çaldığını hatırlıyorum. Kaval çaldığında çok etkilendiğimi ve yanına gidip dinlediğimi hatırlıyorum. Dedem kaval çaldığı zaman tüm aile fertlerimiz etrafına toplanır, dedemi dinlerdik. En büyük Ağabeyim Abdurrahman dedemden etkilenererek kaval çalmaya başladı. Dedemi kaybettikten sonra ağabeyim Abdurrahman kaval çalmaya devam etti ve diğer ağabeyim Turan ise Abdurrahman’dan etkilenererek kaval çalmaya başladı. Ben de dedemden ve ağabeylerimden etkilenererek kaval çalmayı öğrendim. Kaval o günlerde çok nadir bulunan bir çalgıydı. Ağabeylerim evde yokken kavallarını alıp koyunları otlatmaya giderdim. Kaval çalmayı öğrenmemde en önemli etken çobanlık mesleğidir. Kimsenin engel olamayacağı bir yerde uzun süre tek başına kalındığından dolayı kaval çalmamda zaman kısıtlaması yoktu. Çobanken sürüyü keçi ve koyun olarak ikiye

ayırırlardı. Ailem koyunlara çobanlık yapmamı isterdi. Koyunlar etrafa dağıldığı için kaval çalarak onları toplayabiliyordum. Kaval çaldığımda köylüler toplanıp beni dinlerlerdi. Dedem hepimizin öğrenme kaynağıdır. Ağabeylerimden sonra ben ve erkek kardeşim Ercan ve ardından yeğenlerim Deniz ve Yakup çalmaya başladı.

K.K1: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye soru soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği üzerine özel bir çalışma olmadı radyolarda, televizyonlarda TRT 6 TV Kanalı'nda kaval çaldım. Muş'a gelen sanatçılara kaval çalarak eşlik ettim.

K.K1: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Hem Kültür Müdürlüğü hem de TRT'den ulaşanlar oldu. Resmi kurumlarla çalışmalarımız oldu, bu kayıtlar resmi kurumların arşivinde bulunmaktadır.

K.K1: Kullandığınız kaval çalım teknikleri hangileridir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile beraber kullandığım dört çeşit kaval çalma tekniği vardır:

- Diş ile çalım tekniği.
- Diş tekniği ile çalarken ayrıca gırtlaktan elde edilen dem sesi tekniği.
- Dudaktan dem sesi vererek çalma tekniği.
- Çoban yöntemi olarak adlandırılan kavalda parmak pozisyonlarının değiştiği çalma tekniği.

Diş tekniği ile kaval çalıyorum. Bu teknikte kaval dişin arasına girerek hava girmeyecek şekilde tamamen kapalı olmalıdır. Diş ve dil ile ayarlanması gerekir. Kavalın üst kısmında yarım daire şeklinde bir açıklıktan fazlası olmalıdır. Oluşan boşluğa diş yerleştirilerek ve nefesin tamamının verilmesiyle ses elde edilir. Ses çıkarırken sesin şiddeti artırılmak isteniyorsa daireyi daha da genişleterek fazla nefes verilmesi gerekmektedir. Verilen nefes diyaframdan alınmalı ve doğru kullanılmalıdır.

Kaval çalınırken diş ile kavala verilen titreşim ağıttır. Öldükten sonra söylenen bir annenin ağıtıdır. Kaval da çalınan uzun havalarda söz olmamasına rağmen icracı herhangi bir olayı, ağıtı ve acıyı kavala döker ve dinleyiciye hissettirir.

Diş tekniğinde üst ve alt dudaklar, dilin ve dişlerin konumu çok önemlidir. Kaval çalan kişi sesi diliyle daha ince ve daha kalın hale getirebilir.

Dedemden öğrendiğim kadarıyla dem sesi ile kaval çalmaya çalışıyorum. Dedem kaval çaldığında, gırtlaktan verilen ses ikinci bir ses gibi geliyordu. Hem gırtlığı kontrol etmek hem de kaval çalmak çok daha zordur. Diş tekniği ve dem sesini bir arada çalan dedelerimiz bizim gerçek ustalarımızdır.

Dudaktan dem sesi vererek çalma tekniği; Dudak tekniği ile kavala üflenmesiyle elde edilen sese ek olarak dudaktan dem sesi verilerek oluşmaktadır.

Resim 9:Diş tekniğinin anlatımı

Diğer bir teknik ise çoban tekniğidir. Bu teknikte, kaval çalınırken sol el işaret parmağı ile üst delik kapatılarak ve sağ elin başparmak hariç 4 parmağı kullanılarak çalınır. Bu teknik uzun havalarda ve genellikle düğünlerde kullanılır.

Resim 10. Çoban tekniğinin anlatımı

K.K1: Kullandığınız dış tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile dudak tekniği arasındaki fark; diş tekniği ile kaval çalındığında kaval sesinin daha yüksek duyulması ve horlatma sesinin daha kalın çıkmasıdır. Bu da sesin daha uzağa ulaşmasını sağlamaktadır.

Dudak tekniği ile kaval çalındığında oluşan ses diş tekniğine göre daha düşük duyulmaktadır.

Dilsiz kavalda diş tekniği ile uzun havalar çalındığında oluşan sesler daha geniş çaplı ve karmaşık duyulurken, dudak ile çalındığında daha net bir şekilde duyulmaktadır.

4.1.2. K.K2 (Erhan Toplu)

Resim 11: Erhan Toplu ile kişisel görüşme

K.K2: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Adım Erhan Toplu. 1981 yılında Muş Sağlık Köyü'nde doğdum. Köyümüzde okul olmadığı için okula geç başladım. 12 yaşında Muş merkeze taşındıktan sonra ilkokulu Mehmet Akif Ersoy İlköğretim okulunda bitirdim. Babam hayvancılık, çiftçilik ile uğraştığı ve maddi durumumuz olmadığı için okulu bırakmak zorunda kaldım. Babama ve ağabeylerime yardım etmek ve geçimimizi sağlamak için çoban olarak çalışmaya başladım. Uzun süre çobanlık yaptıktan sonra 2001 yılında askere gittim ve döndüğümde maddi imkânlarımız çok kötü olduğundan dolayı çalışmak için İstanbul'a gitmek zorunda kaldım. Yaklaşık 3 yıl inşaat, tekstil ve restoranlarda çalıştım. Muş'a döndüğümde inşaatla çalışmaya devam ettim. Küçük yaşlardan itibaren müziğe ilgim olduğu için sürekli kaval çalardım. 2006 yılında kendi saz grubumu kurdum ve o zamandan beri düğünlerde kaval çalarak geçimimi sağlıyorum. 2005 yılında evlendim ve 5 çocuğum var.

K.K2: Kaval enstrümanına nasıl başladığı soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çalmayı 8 yaşında babamdan öğrendim ve kaval çaldığında babamı dinlerdim. Babam Mehmet Toplu kaval çalmayı dedemden öğrendi. Babam en büyük kaynağım oldu. Daha sonra Abdurrahman, Turan ve Ercan Toplu Ağabeylerim kaval çaldıklarından dolayı onlarla çalmaya devam ettim. Düğünlere gitmeleri daha çok ilgimi çekti ve daha çok çalışmaya başladım.

K.K2: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını dış tekniği icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Ailemde herkes bu teknikle kaval çalıyor. Dedem Eyüp ve babam Mehmet'ten başlayarak önce Ağabeylerime, sonra bana, daha sonra ise yeğenlerim Deniz ve Yakup'a aktarıldı. İlerleyen zamanlarda dış tekniği ile çalma geleneği akrabalarımız ve köylüler arasında yaygınlaşmaya başladı.

K.K2: Yanında yetiştiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çalmaya ilk olarak babamın kaval çaldığını gördükten sonra etkilendim ve çalmaya başladım. İlk ustam babam oldu. Çocukluk yıllarında köyde çobanlık yaparken ağabeylerimin kavallarını gizliden alır ve hayvanları otlatmaya götürürdüm. Çobanlık yaparken bazen uzun süre arazide kalır ve eve geri dönmezdim. Genellikle zamanım bu şekilde geçer ve sürekli kaval çalardım. Daha sonra Ağabeylerim kaval çalmamda ve gelişmemde yardımcı oldular. Çaldıkları teknikleri, ezgileri bana öğrettiler. Kaval çalmamda ve gelişimimde bana en çok emek veren sürekli yardımcı olan benden iki yaş büyük olan Ercan ağabeyim oldu.

K.K2: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye sorular soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

TRT 6 TV Kanalından birçok kez köyümüze gelip program çekimleri yapıldı. Ağabeylerim, yeğenlerimle ve aile fertlerimizle 2 programa katıldık.

K.K2: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Valilikten kimse iletişime geçmedi. Belediyeden iletişime geçen birkaç kişi oldu, ancak daha sonra herhangi bir geri dönüş olmadı.

K.K2: Kullandığınız kaval çalım teknikleri hangileridir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çaldığımda dört çalma tekniği kullanmaktayım.

- 1- Diş ile çalma tekniği; Diş ile çalım tekniğinde alt ve üst dudağın açısı ayarlandıktan sonra kaval ön iki dişin üzerine yerleştirilmesi ve kavala üflenmesiyle elde edilen tekniktir.
- 2- Diş tekniği ile çalarken gırtlaktan elde edilen dem ses tekniği; Boğazdan dem sesi verilerek diş tekniği ile üflenerek elde edilen tekniktir.
- 3- Dudaktan dem sesi vererek çalma tekniği; Kavala, dudakla üflenerek ve dudaktan dem ses vererek elde edilen tekniktir.
- 4- Çoban tekniği dediğimiz bu teknikte; Kavala diş tekniği ile üflenerek ve parmak pozisyonlarının değiştirildiği bir çalım tekniğidir.

Resim 12: Diş tekniğinin anlatımı.

K.K2: Kullandığınız diş tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş ile çalmanın en büyük farkı kaval sesinin çok daha kalın ve yüksek olmasıdır. Diş tekniği ile kaval genellikle düğünlerde çalınır. Yöre halkı kavalın diş ile çalınmasına alıştığı için düğünlerde mutlaka kaval bulundururlar. Çalması zor bir

teknik olduğu için çok çalışılması gereken bir tekniktir. Diş tekniğı ile kaval çalındığında kavala verilen nefesin üfleme şiddeti çok daha fazladır.

Doğru bir oturuş ve tutma pozisyonunda elde edeceğimiz sesler daha temiz duyulmaya olanak sağlamaktadır. Dudak ile kaval çalındığında ses daha normal duymaktadır. Bununla birlikte kavala verilen nefesin şiddeti daha normal bir şekildedir.

4.1.3. K.K3 (Deniz Toplu)

Resim 13: Deniz Toplu ile kişisel görüşme.

K.K3: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

1991 yılında Muş Sağlık Köyü'nde doğdum. İlk ve ortaokulu kızılbaşta bitirdim. Ailem hayvan ticareti ve çiftçilikle uğraştığı için aileme destek olmak ve geçim kaynağımız olduğundan dolayı çobanlık yaptım. Eğitim hayatıma devam ederken müzik hayatımın vazgeçilmez bir parçası oldu. İlkokul yıllarımda Kaval ile tanıştım ve çalmayı öğrendim. 2006 yılında eğitim hayatımdan ayrılmak zorunda kaldım. Kış aylarında Hatay ilinde mevsimlik işçi olarak çalışırdım. 2014 yılında askere gittim ve askerden döndükten sonra dayım Erhan ve kardeşim Yakup'un saz grubunda düğünlere giderek müzik hayatıma devam ettim. 2019 yılında evlendim ve bir çocuğum var. Şu anda devlet memuru olarak çalışmaktayım.

K.K3: Kaval enstrümanına nasıl başladığı sorulmuştur. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çalmaya 11 yaşında eniştemden etkilenererek kaval çalmaya başladım. Maddi durumumuz olmadığından dolayı ağabeyim elektrik borularından kaval yapardı. Çobanlık yaparken sürekli kaval çaldığımdan dolayı bir zamandan sonra kavalı gerçekten çaldığımı hissettim. Ercan ve Erhan dayım daha iyi kaval çalmamda ve gelişimimde sürekli yardımcı oldular.

K.K3: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını dış tekniği ile icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Bu bölgede dış tekniği ile kaval çalan çok fazla insan yoktur. Dış tekniği ile kaval çalmak zor olsa da biz bu teknikle çalışıyoruz. Ailemizde herkes bu teknikle kaval çalışıyor. Dedelerimizden, dayılarımızdan bize miras kalan bu geleneği ailemizde devam ettireceğiz.

K.K3: Yanında yetiştiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

İlk ustam eniştem oldu. Kaval çaldığını duydum ve sesin geldiği yere gittiğimde eniştemin kaval çaldığını gördüm. Ve onu hayranlıkla izledim. Kaval çalmamda bana yol gösteren ve yanlarında yetişerek ustam olarak gördüğüm dayılarım Erhan ve Ercan Topludur.

Dayılarımdan öğrendiğim teknikleri usta-çırak ilişkisi ile çalmaya başladım. Kaval çalmak için çok farklı bir isteğim vardı. Kavalı çok sevdiğim için çobanlık yaparken ve okulda okurken kavalı hiç yanımdan ayırmazdım. İlk kaval çalmaya başladığımda çevremdeki insanlar eleştirmiş olsalar da kaval çalmayı hiç bırakmadım. Yakup'a kaval çalmayı öğrettim. Yakup şuan da bende daha iyi çaldığından kaval çalmayı ona bıraktım.

K.K3: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye sorular soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

2015 yılında TRT 6 Kanalında Ramazan programında kaval çaldım. 2020-2021 yıllarında TRT kanalında aile üyelerimizle farklı zamanlarda 5 kez programa katıldık.

K.K3: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Resmi kurumlardan iletişime geçen kimse olmadı.

K.K3: Kullandığınız kaval alım teknikleri hangileridir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile kaval almaktayım. Ailemde herkes bu şekilde kaval alar. Dayılarımın ve erkek kardeşimin çaldığı üç teknik daha var. Kullandıkları tekniklerden biri gırtlaktan verilen dem sesi ve kavala üflenmesiyle elde edilen sestir. İkinci teknik, dudaktan dem sesinin verilmesi ve aynı anda kavalı üflenmesiyle elde edilen sestir. nc teknik ise tamamen diş tekniğinde uygulanan üfleme tekniği ve kaval üzerinde parmak pozisyonlarının değiştirilmesiyle elde edilen çalma tekniğidir.

Resim 14: Diş tekniğinin anlatımı.

K.K3: Kullandığınız diş tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile kaval çalındığında daha fazla nefes harcanmaktadır. Diş tekniği ile elde edilen ses yüksek ve daha kalın çıkar. Dudak ile çalımda normal nefes verilir ve bununla beraber elde edilen ses diş tekniğinden çıkan sestten daha kısık bir sesi elde ederiz.

4.1.4. K.K4 (Yakup Toplu)

Resim 15: Deniz Toplu ile kişisel görüşme.

K.K4: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Adım Yakup Toplu. 1994 yılında Muş merkezde doğdum. Ortaokulu bitirdikten sonra hastalık nedeniyle eğitimime devam edemedim. Babam Hikmet Toplu çiftçilik ve hayvancılıkla uğraştığı için babamla çalışmaya başladım. Ortaokuldan sonra düğünlerde kaval çalmaya devam ettim. Askere gidip döndükten hemen sonra Yunus kardeşimle beraber müzik grubumuzu kurduk ve halen birlikte çalışıyoruz. Hayvancılıkla uğraşırken düğünlere de katılıyorum.

K.K4: Kaval enstrümanına nasıl başladığı soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

10 yaşında kaval çalmaya başladım. Elektrik hortumlarından kaval yapmayı denedim. Yaptığım kavallar ile çalmaya başladım. Sürekli çalışmalarına rağmen başarılı olamadım ama pes etmek yerine daha fazla çalışarak kaval çalmayı öğrendim. Çobanlık yaparken çok vakit olduğu için uzun süre kaval çalmaya çalıştım.

K.K4: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını dış tekniği ile icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Ailemizin kaval çalma geleneğini ben de devam ettirmekteyim. İlk olarak Ercan dayımdan kaval çalmayı öğrendim. Daha sonra Erhan dayımdan ve Deniz

ağabeyimden öğrendim. Benden sonra da bu geleneği devam ettiren bir kardeşim var. O da bu geleneği devam ettirmektedir. Ailemizden gelen bu geleneğin devam etmesi için elimizden gelen her şeyi yapacağız.

Bu yörede diş tekniğiyle kaval çalan pek kimse yok, köylerde çobanlık yapan dedelerimiz vardı çaldıklarını hatırlıyorum. Ancak diş ile kaval çalma gün geçtikçe yok denecek kadar azalmaktadır.

K.K4: Yanında yetiştiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

İlk olarak Erhan dayımdan etkilendim. Kızılağaç köyüne yerleştiğimizde bir düğüne Erhan dayım geldi. Herkes onu hayranlıkla izliyordu. Bende nasıl çaldığını, kavalıdan nasıl ses çıkardığını izliyordum. Ben de çalabilir miyim diye içten içe düşünmeye başladım. Düğünde sonra hemen eve gittim. Elektrik hortumlarından kaval yapmayı denedim. Kaval çalmaya ilk olarak düğünlerde Ercan dayımla başladım. Kedisi öğretmen olduğu için onun yerine düğünlere giderdim. Dayılarım ve Deniz ağabeyimden etkilendim ve birden fazla ustam olduğu için kendimi şanslı hissediyorum. Ustalıklarıyla bana öncülük etmeleri benim için çok büyük bir avantaj oldu.

K.K4: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye sorular soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Yaklaşık 5-6 yıl önce Bitlis TV'deki programa katıldım. 2020 TRT 6 TV kanalının programına babam ve ailemle 5 kez katıldık.

K.K4: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Resmi kurumlardan iletişime geçen kimse olmadı ama belediyenin etkinliklerine katıldım.

K.K4: Kullandığınız kaval çalım teknikleri hangileridir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Dört çeşit kaval çalma tekniği kullanıyorum.

- 1- Diş ile çalım tekniği
- 2- Diş tekniği ile çalarken gırtlaktan dem sesi tekniği.

- 3- Dudaktan dem sesi vererek çalma tekniği.
- 4- Çoban tekniği.

Resim 16: Diş tekniğinin gösterimi.

K.K4: Kullandığınız diş tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile kaval çalındığında ses yüksek ve kalın duyulmaktadır. Diş tekniği ile kavala üflendiğinde çok nefes verilirken, dudak ile kaval çalımında üfleme şiddeti daha normal verilmektedir. Düğünlerde ve halaylarda diş tekniği daha sık kullanılmaktadır.

4.1.5. K.K5 (Abdulmenaf Aksoy)

Resim 17: Abdulmenaf Aksoy ile kişisel görüşme.

Abdulmenaf Aksoy 1970 yılında Muş'un Yamaç köyünde doğmuştur. Eğitim Öğretim hayatını Muş'ta tamamlamıştır. 12 yaşından itibaren bir sevda olarak kaval çalmaktadır. Abdulmenaf Aksoy ile 09.09.2021 tarihinde Muş'ta görüşme yapılmıştır.

K.K5: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

1970 yılında Muş'un Yamaç köyünde doğdum. Babamın adı Mehmet Emin Aksoy, annemin adı Keve Aksoy'dur. Evliyim ve beş çocuğum var. Eğitim hayatıma Muş'un Yamaç köyünde başladım. Babam hayvancılıkla uğraştığı için çobanlık yapmak zorunda kaldım ve aynı zamanda da seyyar satıcılık yaparak eğitime devam etmeye çalıştım. 17 yaşında askere gittim ve döndüğümde Muş'ta eğitimimi tamamladım. 4 yıllık lise eğitimimden sonra üniversiteden ön lisans eğitimimi tamamlayıp mezun oldum. Şu anda Devlet Demiryollarında memur olarak çalışmaktayım.

K.K5: Kaval enstrümanına nasıl başladığı soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Çobanlık yaparken bir hayvan tüccarıyla tanıştım. Bu kişiyi kaval çalarken gördüm. Kavalın sesleri, melodileri ve diş ile çalması dikkatimi çekti. Nasıl çaldığını ve diş tekniğini nasıl kullandığını göstermesini istedim. Kavalı genel hatlarıyla dişlerine geçirerek üfleme tekniğini gösterdi. 12 yaşımdan beri kaval aşığıyım. Ailemde müzikle ilgilenen kimse olmadığı için beni yönlendiren de olmadı. Kavalı çok merak ettim ve su borusundan kaval yaptım. Her gün daha fazla zaman harcadım ve böylece gelişmeye başladım. 1993 yılında Muş'a taşındıktan sonra düğünlere ve farklı organizasyonlara katılarak çevre il ve ilçelerde tanınmaya başladım. Okulu, işi ve kavalı birlikte devam ettirmeye çalıştım. Gündüzleri kamuda çalışıyor, akşamları ise düğün ve benzeri organizasyonlarda kaval çalıyorum.

K.K5: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını diş tekniği ile icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Yaşadığım bölgede kaval çalan çok kişi olsa da diş tekniği ile kaval çalanların sayısının çok az olduğunu söyleyebiliriz. Muş'ta programlara ve düğünlere gitmeye başladıktan sonra birkaç kişi bu tekniği öğrenip devam ettirdi. Bir ticaret olarak kaval çalmaya başladılar. Bir kaval aşığı olarak kavalı hissederek, duygularımı kaval yansıtarak bu işi yapmaya çalışıyorum. Ailem çok kalabalık olmasına rağmen kimseyi kaval çalmaya teşvik edemedim. Muş'ta dört kişiye ders vererek diş tekniği ile kaval çalmayı öğrettim.

K.K5: Yanında yetiştiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Yaşadığım bölgede kaval ustası diye bilinen kimse olmadığı için herhangi bir ustadan ders almadım. Çobanlığım sırasında zaman kısıtlaması olmadığı için sürekli kaval çalıyordum. Yaşadığım bölgede eğitim alabileceğim bir yer olmadığı için müzik eğitimi konusunda herhangi bir eğitim alamadım. Çobanlık yaptığım zamanlarda bir hayvan tüccarıyla tanıştım ve ondan etkilenerek kaval çalmaya başladım.

K.K5: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye sorular soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Tam tarihini bilmiyorum ama önce Muş radyosunun ardından Batman ve Denge TV kanallarının programlarına katıldım.

K.K5: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığından kimse iletişime geçmedi. Muş belediyesinin yaptığı organizasyonlara birçok kez katıldım.

Resim 18: Diş tekniği pozisyonlarının gösterimi.

K.K5 Kullandığınız kaval alım teknikleri hangileridir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

- 1- Kavalı diş tekniği ile çalıyorum.
- 2- Kavalı alt dudağa ve n iki dişi yerleştirerek, gırtlaktan dem sesi vererek çalıyorum.
- 3- Kavala dudak pozisyonuyla üfleyerek ve dudaktan dem sesi vererek çalıyorum.
- 4- oban tekniği ile alabiliyorum.

Resim 19: Kavalın dişe yerleştirilmesi ve üfleme tekniklerinin anlatımı.

K.K5 Kullandığınız diş tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile kaval çalımında daha fazla nefes ihtiyacı duyulurken, dudak pozisyonu ile çalımda ise normal bir nefes ihtiyacı duyulmaktadır. Dudak ile çalma tekniğinde elde edilen kaval sesi daha azdır.

Diş tekniğinde ses daha yüksek duyulur. Kavala yavaş üflendiğinde alçak ses, daha sert üflendiğinde yüksek ses çıkar. Diş tekniği ile elde edilen bu yüksek ve hacimli ses, genellikle düğünlerde kullanılmaktadır.

Düğünlerde birçok halay oynanır. Genelde oynanan bazı halay isimleri Muş Koçerisi, Eyşoke, Keçkeçe, Delilo, Koçeri şeklindedir.

4.1.6. K.K6 (Abdurrahman Keleş)

Resim 20: Abdurrahman Keleş ile kişisel görüşme.

Abdurrahman Keleş 1969 yılında Diyarbakır Naldöken Köyünde Doğmuştur. Eğitim Öğretim hayatı ilköğretimden sonra bırakmak zorunda kalmıştır. 13 yaşından itibaren kaval çalmaktadır. Abdurrahman Keleş ile 29/09/2021 tarihinde Diyarbakır Naldöken Köyünde görüşme yapılmıştır.

K.K6: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Adım Abdurrahman Keleş. 1969 yılında Diyarbakır Naldöken Köyü'nde doğdum. İlkokuldan sonra eğitim hayatımı bırakmak zorunda kaldım. Babam hayvan ticaretiyle uğraştığından dolayı uzun yıllar babamla hem hayvan ticareti hem de çobanlık yaptım. Hayvancılık geçim kaynağımız olduğundan dolayı sürekli farklı illere giderdik ve bundan dolayı eğitim hayatıma tekrardan başlayamadım.

K.K6: Kaval enstrümanına nasıl başladığı soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çalmaya ilk olarak babamdan etkilenecek başladım. Hayvan ticaretiyle uğraştığımızdan dolayı babamla sürekli beraber vakit geçirir ve kaval çaldığında bende onu dinlerdim. Uzun bir zaman usta çırak ilişkisiyle böylece devam etti. Dedem ve babamdan etkilenen amcalarım da kaval çalardı. Amcalarımdan farklı ezgiler ve

makamlar dinledikten sonra bana yardımcı olmalarını istedim ve kaval çalmayı babamdan sonra amcalarımdan öğrendim.

Bizim kültürümüzde çobanlık yaparken kaval çalınmaktadır. Bu bölgede geçmişten günümüze gelen düğünlerde kaval çalma geleneği vardır. Hala bir gelenek olarak düğünlerde kaval çalınmaktadır. Sürekli düğünlerde kaval çalarak gelişmeye başladım ve kaval tekniklerini ilerlettim. Eskiden Erzurum, Karlıova civarında çobanlık yapardım. Çobanlık yaptığım süre boyunca yani yaklaşık 20-25 yıl sürekli kaval çaldım.

Çok eski zamanlarda Diyarbakır'da Nişo isimli Ermeni asıllı bir kaval ustası vardı. Tüm kavalları o yapardı. Benim şu an çaldığım kaval da ondan alınmıştır. Kavalın ne zaman alındığını bilmiyorum. Benim yaşımdan büyük olma ihtimali oldukça yüksektir.

Resim 21: Abdurrahman Keleş koleksiyonuna ait çok eski tarihe dayanan ve Ermeni kaval ustası Nişo tarafından Diyarbakır'da yapılmış olan ağaç dilsiz kaval.

K.K6: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını dış tekniği icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Yaşadığım bölgede benden başka dış tekniği ile kaval çalan kimse bulunmamaktadır. Artık kimse kavala merak duymamaktadır. Şu anda benim ailemde benden başka bu teknik ile kaval çalan kimse bulunmamaktadır. Ailenin son kaval icracısı benim. Kaval öğretmenliği yaptığım dönemde 5– 6 öğrencime bu teknik ile çalmayı öğrettim. Şu an onlarda bu teknikle kaval çalmaktadır.

K.K6: Yanında yetiştirdiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Kaval çalmaya babam ve amcalarımdan etkilenererek başladım. Yanında yetiştirdiğim başka kimse olmadı ve kimseden ders almadım.

K.K6: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye soru soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Hiçbir TV veya radyo programına katılmadım.

K.K6: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Resmi kurumlarla iletişime geçen kimse olmadı. Diyarbakır Cegerxwin Kültür Merkezi'nde birkaç yıl sözleşmeli olarak kaval öğretmenliği yaptım. 5 - 6 öğrencim bu şekilde kaval çalmayı öğrendi. Daha sonra öğretmenliği bırakıp köyüme geri döndüm. Bunun dışında resmi kurumlarla bir çalışmam olmamıştır.

Resim 22: Diş tekniğini gösteren görsel.

K.K6: Kullandığınız kaval çalım teknikleri hangileridir diye soruldu.

Kaval çalarken kullandığım dört teknik vardır.

- Kavalı, ön iki diş yerleştirerek çalıyorum.
- Dudak ve diş sıkıştırarak kavala yerleştirerek ve gırtlaktan dem sesi vererek çalıyorum.

- Kavala dudak pozisyonuyla üfleyerek ve dudaktan dem sesi vererek çalıyorum.
- 4-Son olarak kullandığım bir başka çalma pozisyonu ise kavalda parmak pozisyonu değişerek çalıyorum. Sağ elin orta parmağını en üst perdeye koyup; sol elin başparmak hariç 4 parmağını kullanarak çalıyorum.

Resim 23: Kaynak kişinin çoban tekniğini gösterimi.

K.K6: Kullandığınız dış tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Dış tekniği ile çalımda; kavala daha sert üflenmeli, verilen nefes daha yoğun olmalıdır. Dudak ile çalım tekniğinde ise; Kavala verilen nefes daha normal şekildedir.

Dış ile çalındığında kavalın sesinde daha pes ve yüksek bir ses elde edilirken, dudak ile çalma tekniğinde daha yumuşak ve normal ses elde edilmektedir. Bölgede ve yaşadığımız köylerde genellikle dış tekniği ile kaval çalınmaktadır.

Resim 24: Dış tekniği hakkında genel bilgiler üzerine tartışma.

4.1.7. K.K7 (Ahmet Koyuncu)

Resim 25: Ahmet Koyuncu ile kişisel görüşme

K.K7: Kendisini tanıtmaya ilişkin kişisel bilgilerinin aktarılması istendi. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Doğum tarihim; Nüfus cüzdanıma göre 1970 ama ben 1966 doğumluyum. Aşiretim Milan aşiretidir. Babam hayvancılıkla uğraştığı için çobanlık yapmak zorunda kaldım. Çocukluk yıllarında köyde yaşadığımızdan dolayı imkânlarımız çok kısıtlıydı ve pek fazla köy dışına çıkamadık. 13 yaşında kaval sevdalısı oldum.

Çobanlık yaparken kavalımı yanımdan hiç eksik etmez ve sırdaşım, yoldaşım olarak görürdüm. Kavalla geçirdiğim süre boyunca kendimi sürekli geliştirdiğimi ve daha iyi çaldığımı hissettim ve daha sonra düğünlerde kaval çalmaya başladım.

K.K7: Kaval enstrümanına nasıl başladığı soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

13 yaşında usta çırak ilişkisi ile ilk olarak kaval çalmayı köyde İbrahim adında bir kişiden öğrendim. Daha sonra amcam Sultan'ın oğulları Hacı Mahmut ve Hacı Ahmet'ten gördüm ve kaval çaldıklarında hayranlıkla onları izler çaldıkları ezgileri ezberlemeye çalışırdım. Kaval çaldıklarında evde bulunan herkes toplanır ve saatlerce hem kaval çalınır hem de türküler ve uzun havalar söylenirdi. Uzun yıllar onların çaldıkları ezgileri ve daha sonra duyduğum farklı ezgileri, makamları çalmaya başladım.

K.K7: Yaşadığınız çevrede kaval enstrümanını dış tekniği ile icra etme durumu nedir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Bu yörede ve köyümüzde kaval çalanlar vardı fakat onlarda zamanla çalmayı bıraktılar. Çaldıkları ezgiler ve makamlar çok güzeldi ama benim çaldığım makam ve ezgileri çalabilecek kimse yoktu. Ailemde kimse kaval çalmayı ve dış tekniği geleneğini devam ettirmedi.

Dış tekniği ile kaval çalma geleneği yaşadığım bölgede özellikle Viranşehir, Siverek ve Diyarbakır'da Karacadağ'da yaygındır.

K.K7: Yanında yetiştiğiniz bir ustanız ya da etkilendiğiniz biri oldu mu diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Etkilendiğim kaval icracıları İbrahim, Mehmet, Hacı Mehmet, Hacı Ahmet ve Reşit oldu. Kaval çaldıklarında onları hayranlıkla izlerdim ve bir gün ben de böyle çalabilir miyim diye düşünürdüm. Mehmet ve İbrahim düğünlerde kaval çalarken onları görür ve onlardan sürekli makam ve ezgiler öğrenmeye çalışırdım. Çevremde nota ile kaval çalmayı bilen kimse olmadığından dolayı ben de nota ile çalmayı bilmiyorum.

K.K7: TV ya da radyo programına katıldınız mı diye sorular soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Yurt dışından gelen TV yapımcıları kaval çalmamla ilgili belgesel çektiler.

K.K7: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Valilik gibi resmi kurumlar sizinle iletişim kurdular mı diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Resmi kurumlardan hiçbir şekilde iletişim kurulmadı. Ancak kaval hakkında daha fazla bilgi almak ve daha iyi çalmak için yaklaşık bir yıl Viranşehir kültür merkezine gittim. Fakat hiçbir şekilde kaval eğitimi verilmediği için eğitim alamadım.

K.K7: Kullandığınız kaval  alım teknikleri hangileridir diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ile beraber kullandığım toplam dört teknik var. Gırtlaktan dem sesi vererek  alım tekniğinde; Kavala diş ile üfleme tekniğine ek olarak boğazdan dem sesi vererek çalma tekniğidir. Hem gırtlaktan gelen sesin hem de kavala verilen nefesin kontrol edilmesi gerekmektedir.

Dudaktan dem sesi vererek çalma tekniğinde; Dudak tekniğinde kullanılan üfleme ile elde edilen sese ek olarak dudaktan dem sesi verilerek oluşturulur. Bu nefes ve ses aynı anda verilerek dudaktan dem sesi verme tekniği oluşturulmaktadır.

Resim 26: Diş tekniğinin anlatımı.

Tek parmak dediğimiz teknik ise sağ elin orta parmağı ile üstteki bir deliği, sol elde ise başparmak hariç 4 parmak kullanılarak diğer delikler kapatılarak kaval çalınır. Bu pozisyonunda hem uzun hava çalınır hem de eskiden kızlar için çalınan ‘‘delale keşke’’ yani ‘‘güzel kızlar’’ adında bir ezgi çalınmaktadır.

Resim 27: Çoban tekniğinin nasıl kullanıldığına ilişkin anlatım.

K.K7: Kullandığınız dış tekniği ile diğer teknik arasında ne gibi farklılıklar vardır diye soruldu. Buna ilişkin cevabı aşağıda sunulmaktadır.

Diş tekniği ve dudak tekniği ile kaval çalındığında çıkan sesler birbirinden farklıdır. Diş tekniği ile kaval çalındığında kavalın sesi daha gür çıktığından dolayı düğünlerde bu teknikle kaval çalınmaktadır.

Kavala dudak ile üflendiğinde ses daha normal bir şekilde duyulurken, diş tekniği ile üflendiğinde daha yüksek duyulmaktadır.

4.1.8. Görüşme Sonuçlarının Değerlendirmesi

Konu hakkında sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiği zaman bir ortaklık olduğu görülmüştür. Kaynak kişilerin dilsiz kavalı çalma ve kullandıkları teknikler konusunda herhangi bir eğitim almadan bu becerileri çevrelerinde usta olarak gördükleri icracılardan kazandıklarını tespit edilmiştir. Katılımcılardan dördü aynı aileden olduğu için bu tekniği usta çırak ilişkisi içerisinde öğrenmiş ve öğretmeye de devam ettikleri belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar ise yine benzer şekilde aile fertlerinden öğrendiğini ve gelecek kuşaklara aktaracağını belirtmiştir.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde Muş, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde kaynak kişilerinden elde ettiğimiz dilsiz kavalın diş ile çalma tekniklerinin aynı olduğu ve çalınan ezgilerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu noktada sorulan soruya ilişkin verilen cevaplar da benzerlik görülmüştür. Dört maddede kullanılan tekniği aşamaları ile anlatmışlardır. Bu dört madde şu şekilde özetlenebilir;

- ✓ Kavalı ön iki dişe yerleştirilerek diş tekniği ile çalım tekniği.
- ✓ Kavalı ön iki dişe yerleştirilerek, gırtlaktan dem sesi vererek çalım tekniği.
- ✓ Kavala dudak pozisyonu ile üfleyerek ve dudaktan dem sesi vererek çalım tekniği.
- ✓ Çoban tekniği ile çalım.

Daha sonrasında çoban tekniği olarak adlandırılan yöntemin detayları hakkında verilen cevaplar incelenmiş ve alınan cevaplar ortaklık göstermiştir. Kaynak kişilerin diş ile çalmak için kullandıkları tekniğe ek olarak, kaval üzerinde parmak pozisyonlarının değiştirildiği, çoban tekniği dedikleri bir tekniği kullandıkları tespit edilmiştir. Bu konuda da verilen cevaplar genel olarak sol elin işaret parmağı ile en üst deliği, sağ elde ise en üst ikinci delikten başlayarak 4 deliğin kapatılmasıyla çalınabilen bu tekniğe çoban tekniği denilmektedir. Tüm katılımcılar bu tekniği benzer ifadeler ile anlatmış ve kullandığını ifade etmiştir.

Dudak ile çalma tekniğinde kullanılan vibrasyonların diş tekniğinde farklı olduğu tespit edilmiştir.

4.2. DİLSİZ KAVALDA DİŞ ÇALIM TEKNİĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

4.2.1. Dilsiz Kavalda Diş ile Çalım Tekniği

Kaval üst dişin arasına yerleştirilerek hava girmeyecek şekilde kapalı olmalıdır. Kavalın yerleştirildiği dişler genellikle üst ön köpek dişi ya da tavşan dişlerinin arası tercih edilmektedir. Diş tekniğinde üst ve alt dudaklar, dilin ve dişlerin kullanılması çok önemlidir.

Kavalın iç kısmı yarım daire şeklinden daha fazla açıklık olmalıdır. Oluşan boşluğa diş yerleştirilerek ve nefes verilerek ses elde edilir. Kavalı dişe yerleştirdikten sonra üst tarafın dudak ile kapatılması gerekmektedir. Ses çıkarırken yüksek ses elde etmek çemberi daha da genişleterek daha fazla nefes vermek gerekir.

Diş tekniğinde horlatma sesi daha yüksek ve hacimli bir şekilde duyulmaktadır. Horlatma sesinin elde edilmesi tamamen dişin kavala yerleştirilmesi, kavalın iç genişliğinin ayarlanması ve nefesin doğru bir şekilde kullanılmasıyla elde edilmektedir.

Resim 28:Diş tekniğinde üfleme ve diş kullanım teknikleri.

Kavalın yerleştirildiği dişin arka tarafından dilin teması sesi dengelemesi için önemli bir araçtır. Bununla birlikte kaval çalan icracı kavalın sesini diliyle ince veya daha kalın bir ses haline getirebilir. Diş tekniğinde kullanılan vibrato dudaklar ve çenenin aşağı ve yukarı hareket ettirmesiyle sağlanmaktadır. Nefes diyaframdan alınmalı ve doğru kullanılmalıdır.

Resim 29: Diş tekniği ile dilin kullanım şekilleri

Diş ile çalım tekniğinin en büyük artısı eski dönemlerde dijital cihazların olamamasından dolayı kaval sesinin normal üfleme sesinden daha yüksek bir sesin ortaya çıkarmasıdır. Sesin yüksek çıkması düğünlerde, eğlencelerde ve kalabalık ortamlarda kaval sesinin daha yüksek duyulması sağlamıştır.

Kavalın diş tekniği ile kaval çalınmasında tutma ve oturma pozisyonu aşağıda gösterildiği şekilde olmalıdır.

Resim 30: Dilsiz kavalın diş tekniğinde tutuş ve oturma pozisyonları.

4.2.2. Dilsiz Kavalda Diş ile Çalım Tekniği ve Gırtlaktan Dem Sesi Verme Tekniği

Yukarıda bahsedilen diş ile çalım tekniği detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Gırtlaktan çalma tekniği diş ile çalma tekniğinde olduğu gibi tavşan dişin sol köprüye köpek dişinin ise sağ köprüye yerleştirerek dili arkadan ön dişlere temas ettirerek verdiğimiz nefesin dışarıya sızıntı vermemesi ve kavalı dudak arasına alarak elde edilen sestir.

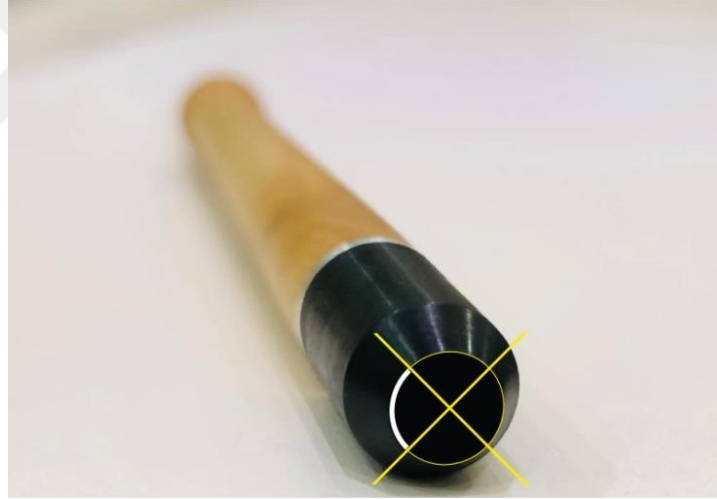
Diş ile çalma tekniğinde kullanılan kavalın tutma, oturma pozisyonları, vibrasyonlar ve nefes kontrolleri gırtlaktan dem sesi ile çalma tekniğinde tamamen aynıdır. Kavalı çalan icracı kavalın nota sesiyle gırtlığında aynı sesi elde ettikten

sonra iki sesi bir arada kullanarak hem dem sesi vererek hem de kavaldan ise ezgi çalabilmektedir. Gırtlaktan verilen sesi kontrol etmek ve aynı zamanda kaval çalmak zor bir tekniktir.

Kavalı dişlere yerleştirdikten sonra “Ğ”ve “I” harflerini uzatarak ve birleştirerek “Ğğğğğğııııı” seslendirmesi yaparak gırtlaktan dem sesi elde edilmektedir.

4.2.3. Dilsiz Kavalda Dudaktan Dem Sesi Vererek Çalma Tekniği

Dilsiz kaval enstrümanını dudak ile üfleme tekniğinde iyi bir üfleme tekniğinin uygulanması, öncelikle tutma tekniğinden, kavalı dudağına doğru bir açıdan yerleştirmekten ve başın pozisyonunu doğru kullanmaktan ibarettir. Bununla beraber kaval icracısının dudak yapısı, Dudaklarının kalın ve ince olması çok etki eden ve önemli bir faktördür. Bununla beraber kaval icracısının dudak yapısı, kalın ve ince dudaklar oldukça etkili ve önemli bir faktördür (Yurtçu, 2006: 81).

Resim 31: Dudakların üfleme pozisyonunda çemberde kavradığı alan.

Yurtçu kavalın dudağa yerleştirme pozisyonlarına ilişkin olarak şınları söylemiştir: “Dudaklarla, ağız çemberinin temas edeceği bölge çemberin yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'üdür. Bunun için, ağız çemberinin sol tarafındaki yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'üne dudaklar temas ettirilemez. Üst ve alt dudağın kavradığı $\frac{3}{4}$ 'lük (Sarı) bölge ve temas edilmeyip boş bırakılan $\frac{1}{4}$ 'lük (Beyaz) bölge her iki dudağa eşit bir şekilde bölüştürülür.” (Yurtçu, 2006: 82).

Dudaktan dem sesi vererek çalma tekniği kavalın dudak ile çalma pozisyonu ve üflenmesiyle elde edilen sese ek olarak dudaklardan dem sesi verilerek oluşturulmaktadır.

Resim 32: Dilsiz kaval üfleme tekniği.

Kavalı dudaklara yerleştirdikten sonra “V”ve “U” harflerini uzatarak ve birleştirerek dudakları ileri bir şekilde “vvvvvvuuuuuu” seslendirmesi yaparak dem sesi elde edilmektedir.

Dudaktan dem sesi verme tekniği, diş ile kaval çalma tekniğinde kullanılan gırtlaktan dem sesi ile benzerlik göstermektedir.

4.2.4.ÇobanTekniği ile Çalma

Dilsiz kavalda dişile çalma tekniğine ek olarak kaval üzerindeki parmak pozisyonlarının da değiştirildiği bir teknik ile çalınmaktadır. Yani, sol elin işaret parmağı ile en üst deliği, sağ elde ise en üst ikinci delikten başlayarak 4 deliğin kapatılmasıyla çalınabilenbu tekniğe çoban tekniği denilmektedir. Bu teknik “Ğ” ve “I” harflerini uzatarak ve birleştirerek “Ğğğğğııııı” seslendirilmesi çalınmaktadır.

Resim 33: Çoban tekniğinde parmak pozisyonları ve üfleme teknikleri.

Dilsiz kavalda kullanılan diş ile alım tekniği, dilsiz kavalda diş ile alım ve gırtlaktan dem sesi verme tekniği, dilsiz kavalda dudaktan dem sesi vererek alım tekniği ve son olarak dilsiz kavalda oban tekniği ile alım olmak üzere dört tekniğin uygulamalı bir şekilde aktarılması konuya daha iyi anlamak açısından tekniklerin aktarılmasında daha doğru bir yöntem olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla uygulama esnasında gösterilecek olan teknikler konuya ilişkin açıklık getirecektir.

BÖLÜM 5

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

Çalışmanın kapsamında Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde ikamet etmekte olan 7 kaynak kişi ile dilsiz kavalda diş tekniği, diş ile çalıp gırtlaktan dem sesi verme tekniği ve dudaktan dem sesi verme tekniği konusunda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında tümü erkektir. Dilsiz kavalın farklı tekniklerle çalınmasına ilişkin yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş olan görüşmelerde kaynak kişilerin dilsiz kavalda diş ile çalım tekniği, dilsiz kavalda diş ile çalıp gırtlaktan dem sesi vererek çalım tekniği, dilsiz kavalda dudaktan dem sesi vererek çalım tekniği ve dilsiz kavalda çoban tekniği kullandığı tespit edilmiştir.
- Katılımcıların tamamının her dört tekniği de kullanarak dilsiz kaval çalabildiği belirlenmiştir. Kaynak kişilerin hiçbirinin dilsiz kaval çalma becerisi ya da nota bilgisi konusunda profesyonel eğitim almadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalma becerilerini çevrelerindeki insanlardan usta çırak ilişkisi içinde edindikleri görülmektedir.
- Kaynak kişilere çalma teknikleri arasındaki temel farklılıklar sorulmuştur. Diğer tekniklerle karşılaştırıldığında kaynak kişiler, diş ile çalma tekniğinde horlatma sesinin daha yüksek ve kalın duyulduğunu ifade etmişlerdir. Dudak ile çalım tekniğinde ise horlatma sesinin normal yükseklikte duyulduğunu dile getirmişlerdir. Bu yörelerde genellikle düğün gibi toplu eğlencelerde dudak ile çalma tekniğinin değil, diş ile çalma tekniğinin tercih edildiği görülmektedir.
- Kaynak kişilerin çalma teknikleri incelendiğinde dilsiz kavalın dudak ile çalma tekniğinde kullanılan vibrasyonlar ve glissandoların dudak ile yapıldığı diş ile çalma tekniğinde kullanılan vibrasyonlarınsa hem dil ucunun üst ön dişlerin arkasındaki diş etlerine dokundurulması (dental)

hem de dudağın (çene) aşağı ve yukarı yönde hareket ettirilmesi yoluyla yapıldığı gözlemlenmiştir.

- Dilsiz kavalın ses genişliği 2.5 – 3 oktav arasında değişiklik gösterirken dilsiz kavalın diş ile çalım tekniğinde ses genişliği 2 oktav arasındadır.
- Kaynak kişilerin çaldığı ezgiler yöreden yöreye farklılıklar göstermesine rağmen düğünlerde ve eğlence gecelerinde çalınan oyun havalarının birçok ezgisi benzerlikte göstermektedir.

5.2. ÖNERİLER

Çalışmanın kapsamında verilebilecek öneriler şunlardır:

- Kaynak kişilerin kendi tekniklerini diğer icracılara öğretebilmeleri amacıyla eğitimler düzenlenmesine olanak verilmelidir.
- Kaval eğitimi veren kurumlarda veya üniversitelerde kaval sempozyumları düzenlenmeli ve kaval eğitimi alan öğrencilere dış teknikleri ile alakalı bilgiler aktarılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, K. (2006). *Dört Yıllık Müzik Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında ve Konservatuarlarda Dilsiz Çoban Kavalı Çalma Teknikleri ve Eğitim Müfredatı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, A. (2021). Kişisel Görüşme. (E. Altürk, Röportaj Yapan). Röportaj Tarihi: 09 / 09/ 2021.
- Aydın, A. (2015). *Türkiye’de Dilsiz Kaval için Yapılmış Metodolojik Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Bedel, M. (2005). *Teke Yöresinefesli Halk Çalgılarından Sipsi ve Kaval* I. Burdur Sempozyumu, 16-19 Kasım 2005, Burdur (I. Burdur Sempozyumu 16-9 Kasım 2005 Bildiriler C.2 Ağustos 2007, s.1230-1237).
- Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Gazimihal, M.R. (2001). *Türk Nefesli Çalgıları (Türk Ötkü Çalgıları)*. (2.Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Göher Vural, F. (2019).*İslamiyet’ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri*. (2. Baskı). İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5.baskı). Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Karakoç B.T. (2019). *Türkiye’de Dilsiz Kaval Yapım Teknikleri ve İcra Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Kastelli, A. S. (2014).*Anadolu Geleneksel Nefesli Çalgıları ve Bu Çalgılar Üzerine Özgün Bağdalar*, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Keleş, A. (2021). Kişisel Görüşme. (E. Altürk, Röportaj Yapan,). Röportaj Tarihi:29/ 09/ 2021.

- Koyuncu, A. (2021). Kişisel Görüşme. (E. Altürk, Röportaj Yapan). Röportaj Tarihi: 28/ 09/ 2021.
- Ögel, B. (1987). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Paksoy, O. ve Gök Akyıldız, S. (2020). Anadolu’da Kullanılan Dilli Kaval. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 5(1), 35-42.
- Sayım, F. (2021). *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri* (4. baskı.) Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tarlabaşı, B. (1983). *Öz Çalgımız Kaval 1*, Günlük Ticaret Gazetesi Tesisleri, İstanbul.
- Tekşahin, F. (2011). *Dilsiz Kaval Metodu*. İzmir: Nilmer Ofset & Matbaacılık.
- Toplu, D. (2021). *Kişisel Görüşme*. (E. Altürk, Röportaj Yapan). Röportaj Tarihi: 11/ 09/ 2021.
- Toplu, E. [Ercan] (2021). Kişisel Görüşme. (E. Altürk, Röportaj Yapan). Röportaj Tarihi: 11/ 09/ 2021.
- Toplu, E.[Erhan] (2021). *Kişisel Görüşme*. (E. Altürk, Röportaj Yapan). Röportaj Tarihi: 11/ 09/ 2021.
- Toplu, Y. (2021). *Kişisel Görüşme*. (E. Altürk, Röportaj Yapan). Röportaj Tarihi: 11/ 09/ 2021.
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Yurtçu, Cihan, (2006). *Bir Performans Aracı Olarak Kaval ve Teknik Gelişimi*, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

